

ПРАВО ПІДОЗРЮВАНОВОГО, ОБВИНУВАЧЕНОГО НА ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ КРІЗЬ ПРИЗМУ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

**ШАК Роман - асистент кафедри міжнародного та кримінального права
Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка», доктор філософії**

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2966-3177>

DOI: <https://doi.org/10.32782/ep.2024.4.9>

Автор аналізує право підозрюваного та обвинуваченого на доступ до інформації в кримінальному провадженні, яке є однією з основних гарантій справедливості судочинства, відображеною в міжнародних конвенціях, зокрема в Європейській конвенції з прав людини. Важливість цього права підкреслюється його впливом на можливість особи оскаржити законність затримання та забезпечення протидії свавільному позбавленню волі. Стаття досліджує, як регулюється і практикується доступ до інформації, з особливою увагою до рішень Європейського суду з прав людини, які демонструють гнучкість і деталізацію у вимогах до надання інформації.

З'ясовано, що у своїх рішеннях ЄСПЛ робить акцент на негайному поінформуванні затриманих осіб про причини затримання та звинувачення проти них мовою, зрозумілою для затриманого, і на необхідності включення всіх правових та фактичних обставин. Важливим є баланс між конфіденційністю розслідування та правом на захист, де необхідно забезпечити обвинуваченим доступ до достатніх інформаційних ресурсів для ефективного захисту.

Аналізується також взаємодія національного законодавства та міжнародних стандартів, що визначають право на інформацію як критичний елемент захисту прав людини. ЄСПЛ зазначає, що простий доступ до інформації не звільняє державні органи від обов'язку активно і чітко інформувати затриманих осіб про звинувачення проти них.

У висновку автор наголошує на важливості забезпечення справедливості процесу шляхом забезпечення адекватного інформування, що включає своєчасне надання детальної інформації про звинувачення, що має суттєве значення для забезпечення права обвинуваченого на захист. Наголошує на потребі в точному визначенні моментів надання інформації та врахування особливих обставин кожного випадку, адже від цих дій залежить захист прав людини та забезпечення принципів справедливості.

Ключові слова: підозрюваний, обвинувачений, інформація, Європейська конвенція з прав людини, Європейський суд з прав людини, рішення.

Постановка проблеми

Право підозрюваного чи обвинуваченого на доступ до інформації в кримінальному провадженні є фундаментальним принципом справедливого судочинства, що закріплений у міжнародних правових нормах та національному законодавстві багатьох країн. Це право включає можливість ознайомлення з матеріалами справи, доказами та іншою інформацією, яка може вплинути на розвиток і результат кримінальної справи. Однак, на практиці доступ до інформації часто обмежується з різних причин, що може призводити до порушення права на захист і на справедливий судовий розгляд.

Ключовою проблемою є забезпечення балансу між конфіденційністю розслідування та правами сторони захисту. З одного

боку, необхідно зберігати конфіденційність даних, які можуть зашкодити розслідуванню або поставити під загрозу безпеку свідків та інших учасників процесу. З іншого боку, обмеження доступу до інформації може перешкоджати реалізації права на ефективний захист.

Аналіз дослідження проблеми

Проблематика забезпечення реалізації права на доступ до інформації в рамках кримінального провадження була аналізована в дослідженнях таких зарубіжних учених, як Джеремі Макбрайд, Ед Кейп, Заза Наморадзе, а також вченими та практикуючими юристами з України, зокрема Ю.П. Аленіним, Т.В. Бабчинською, О.Р. Балацькою, Т.Б. Вільчик, Т.В. Волошанівською, І.В. Гловюк, Ю.В. Горбом, О.М. Дроздовим, О.В. Дудком, В.В. Єрохіним, В.А. Завтуром, Я.О. Іваницьким, Н.С. Карповим, С.О. Ковальчуком, О.Ю. Костюченко, О.П. Кучинською, О.Ю. Ланем, О.В. Малаховою, О.В. Маслюком, В.Т. Нором, І.М. Одинцовою, Д.В. Пономаренком, В.О. Попелюшкою, С.О. Січком, О.С. Стареньким, В.М. Тертишником, О.О. Торбасом, Т.І. Фулеєм, О.О. Юхно, О.Г. Яновською та іншими. Велика кількість робіт з цієї теми лише підкреслює актуальність і важливість розроблення рішень для проблем, з якими стикається сторона захисту, на законодавчому та правозастосувальному рівнях.

Метою статті є всебічний аналіз права підозрюваного та обвинуваченого на доступ до інформації в кримінальному провадженні, вивчення правових норм, що регулюють це право, та оцінка їх впливу на забезпечення справедливого судочинства. Стаття спрямована на виявлення існуючих проблем у законодавчому забезпеченні та практичному застосуванні цього права, а також на розробку рекомендацій щодо його оптимізації для забезпечення ефективного захисту прав підозрюваних та обвинувачених. Особлива увага приділяється аналізу взаємодії національного законодавства та міжнародних стандартів.

Виклад основного матеріалу

Кожна особа, яка була арештована або затримана, має невід'ємне право бути інформованою про причини позбавлення свободи. Відповідно до статті 5 (2) Європейської конвенції з прав людини (далі – Конвенція, ЄКПЛ), кожен заарештований має отримати негайне пояснення, викладене мовою, яка є зрозумілою для нього, про підстави свого арешту та звинувачення, які проти нього висунуті. Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ, Суд) вважає, що це правило є важливою гарантією проти свавільного затримання і є ключовим елементом системи захисту прав людини, яка визначена в статті 5 Конвенції [1].

Термін «арешт» має специфічне значення і означає момент, коли особу позбавлено свободи. Кожна затримана особа має право на отримання інформації, яка дозволить їй оскаржити законність затримання [2]. Згідно з практикою рішень ЄСПЛ, ніхто не може ефективно скористатися правом на перевірку законності свого затримання, якщо йому не було надано вчасно та адекватно інформацію про причини позбавлення волі.

Інформація повинна подаватися в доступній формі, тобто використовувати легку для розуміння мову, не перевантажену спеціальною термінологією, і включати «правові та фактичні обставини» арешту [3]. У справі «Fox, Campbell and Hartley v the UK» Європейський суд з прав людини підкреслив, що просте повідомлення офіцером, який здійснив арешт, про затримання за законом через підозру в тероризмі, виявилось недостатнім. Замість цього, затриманим особам мали бути надані вичерпні роз'яснення про «причини їхньої підозри в тероризмі» та «обґрунтування підозр щодо їхньої участі в конкретних злочинах і приналежності до заборонених організацій» [4].

Наступним Європейський суд з прав людини встановлює вимогу надання інформації без зволікань, тобто негайно або якомога швидше після арешту особи. Однак із рішень ЄСПЛ складно визначити точні часові рамки для цього, адже такі критерії були розглянуті лише у невеликій кількості випадків. Кожен випадок аналізується з урахуванням його унікальних обставин, і

суд зазвичай уникає встановлення конкретного максимального терміну для надання інформації. Наприклад, у справі «Kaboulov v. Ukraine» ЄСПЛ вирішив, що 40-хвилинна затримка в повідомленні про підстави арешту не становила порушення статті 5 (2) [5], тоді як у справі «Saadi v. the United Kingdom» суд визнав порушення цієї статті через те, що заявника інформували про причини затримання лише через 76 годин [6]. ЄСПЛ також продемонстрував гнучкість у справах, що стосуються розслідування можливої терористичної діяльності, дозволяючи спочатку повідомляти затриманого лише про загальний характер обвинувачень, а деталізувати інформацію пізніше [4]. Зазвичай інформація про підстави арешту має надаватися одразу після затримання, проте ЄСПЛ допускає короткі затримки в разі особливих обставин.

Після арешту особі, що підозрюється, слід надати інформацію про причини її затримання та звинувачення, які їй висунуті. Однак, якщо державні органи продовжують утримувати підозрюваного під вартою, то первісні підстави для арешту можуть стати неактуальними. Наприклад, якщо «обґрунтовані підозри у вчиненні кримінального правопорушення» є допустимою причиною для затримання [1], то з часом це може стати недостатньою підставою, і в такому випадку потрібно надати додаткові «доречні та достатні» аргументи для подовження утримання особи під вартою [7]. Крім того, ЄСПЛ зазначає, що державні органи не можуть обмежуватись лише первісними аргументами для затримання, а повинні надати обґрунтування, чому ці причини все ще є терміновими, із зазначенням конкретних фактів, пов'язаних з особистими обставинами та поведінкою затриманої особи [8]. Враховуючи, що Стаття 5 (1) Конвенції спрямована на забезпечення підозрюваному можливості оскаржити законність затримання, від державних органів вимагається регулярне інформування затриманої особи про будь-які нові обставини, що можуть виправдовувати продовження її утримання під вартою.

Коли особа стає обвинуваченою в кримінальному правопорушенні, на державні ор-

гани покладається додаткова відповідальність активно забезпечувати надання цій особі всебічної інформації про звинувачення, а також переконатися в тому, що вона повністю усвідомлює цю інформацію. Конвенція у статті 6(3)б забезпечує право підозрюваного чи обвинуваченого на отримання достатнього часу та необхідних засобів для захисту. Однією з ключових складових цього права є можливість доступу до матеріалів справи, яка є важливою частиною можливостей захисної сторони [9]. Право на інформацію в рамках кримінального процесу охоплює три головні аспекти: право бути проінформованим про права сторони захисту; право отримання інформації про причини арешту, характер та мотиви будь-яких звинувачень; а також право на доступ до доказів, які лежать в основі звинувачення [10, с. 5; 11, с. 22].

Право обвинуваченого чи підозрюваного на негайне та докладне інформування мовою, зрозумілою для нього, про суть та причини висунутого проти нього обвинувачення, закріплене у статті 6(3)а Конвенції. Для з'ясування взаємозв'язку між правом на доступ до інформації та правом на достатній час і можливості для обґрунтування оборони потрібно врахувати ряд прецедентних рішень Європейського суду з прав людини. ЄСПЛ підкреслює, що адекватність наданої інформації має бути оцінена в контексті статті 6(3)б Конвенції, як і з урахуванням більш широкого права на справедливий судовий процес, гарантованого статтею 6(1) Конвенції [12].

Інформування підозрюваних про характер та причини обвинувачення становить позитивний обов'язок, що вимагає активного втручання з боку прокуратури чи поліції. ЄСПЛ підкреслив, що цей обов'язок повністю належить до сфери відповідальності органів обвинувачення і не може виконуватись шляхом пасивного надання доступу до інформації без її активного донесення до сторони захисту. Органам держави може бути необхідно застосувати додаткові заходи для звернення уваги підозрюваного на наявну інформацію та забезпечення його правильного розуміння цієї інформації. Тобто наявність у підозрюваного права на

доступ до матеріалів справи чи до інформації про докази не звільняє прокуратуру від обов'язку негайно і докладно інформувати його про всі аспекти звинувачень проти нього.

ЄСПЛ неодноразово підкреслював тісний взаємозв'язок і часткове перекриття статей 6(3)а та 6(3)в Конвенції [13]. Одним із ключових прикладів є рішення у справі «Pélissier and Sassi v. France», де в абзаці 54 ЄСПЛ зазначив, що права, гарантовані цими статтями, є взаємопов'язаними і право, визначене в ст. 6(3)а, слід розглядати разом з правом, передбаченим у ст. 6(3)в [14]. Цей підхід також був застосований у рішенні «Zhurnik v. Ukraine» [15].

У справі «Mattocchia v. Italy» виникли питання щодо порушення ст. 6(1) у зв'язку зі ст. 6(3)а та 6(3)в Конвенції. Рішення, що стосувалося змін в обвинуваченні, включаючи причини таких змін, вказувало на необхідність адекватного і повного інформування обвинуваченого, а також забезпечення достатнього часу та можливостей для реакції на нові обставини та організації захисту. Суд додатково відзначив, що заявник у цій справі не мав можливості ознайомитися з матеріалами, які були в розпорядженні обвинувачення, до завершення попереднього розслідування.

Суд зазначив, що хоча заявник мав можливість вимагати доступ до матеріалів справи, які були в сторони обвинувачення, це не знімало з обвинуваченої сторони обов'язку негайно та ретельно інформувати обвинуваченого про всі аспекти звинувачення проти нього. Такий обов'язок лежить виключно на прокуратурі і не може бути виконаний пасивним способом через просте надання інформації без її активного донесення до захисної сторони.

Суд врахував, що процеси з розгляду справ про зґвалтування торкаються делікатних та значущих питань, які викликають значне занепокоєння в суспільстві, особливо коли мова йде про дуже молодих чи психічно вразливих осіб. Це створює суттєві складнощі для доказової діяльності прокуратури та судів. У цій справі, як підкреслив Суд, сторона захисту зіштовхнулася з особливими труднощами. З рішення стало

зрозуміло, що обвинувальний акт містив недостатньо ясну інформацію і включав суперечливі відомості щодо часу та місця подій, які неодноразово змінювалися протягом судового процесу. Враховуючи довгий період між внесенням справи до суду та самим судовим розглядом (понад три з половиною роки) у порівнянні з коротким часом, відведеним для судового розгляду (менше місяця), справедливість вимагала надання заявнику додаткових можливостей та засобів для ефективної оборони, зокрема через включення свідків для підтвердження алібі.

Суд встановив, що було порушено право заявника на отримання детальної інформації про суть та обставини звинувачення проти нього, а також його право на належний час і можливості для організації захисту [16].

Це рішення чітко підкреслює, що право на адекватні можливості для захисту, гарантовані статтею 6(3)в Конвенції, охоплює право на доступ до детальної інформації про підстави та причини обвинувачення. Ця інформація має бути виразною, однозначною і має бути надана стороні захисту належним чином. Окрім того, з висновків Суду випливає, що наявність у сторони захисту права на доступ до судових матеріалів чи даних про докази не знімає зі сторони обвинувачення обов'язку швидко та вичерпно інформувати підозрюваного або обвинуваченого про всі деталі звинувачення проти нього.

Стаття 6 (3)а) ЄКПЛ не встановлює конкретних вказівок щодо способу, яким підозрюваний має бути інформований про характер і причини обвинувачення. У деяких випадках може бути достатнім усне інформування, тоді як в інших ситуаціях ЄСПЛ визначив необхідність письмового повідомлення, особливо підкресливши, що іноземці можуть опинитися в невідповідному становищі, якщо не отримають письмового перекладу обвинувального акту на зрозумілу їм мову.

Щодо інформації, яка надається підозрюваним, вона повинна включати «суттєві факти, що лежать в основі обвинувачення, та характер звинувачення, тобто юридичну кваліфікацію цих фактів». Обсяг, рівень деталізації та точність інформації, яка по-

винна бути надана підозрюваним, а також момент її надання залежать від складності та характеру конкретної справи. Наприклад, у справі «Wrożicek v Italy» ЄСПЛ визнав, що надана інформація була достатньо деталізована та відповідала статті 6 (3)(а), оскільки повідомлення включало «достатній перелік правопорушень зі зазначенням їх місця та дати, відповідних статей Кримінального кодексу та прізвищ жертв». Однак недостатня чіткість інформації, наданої підозрюваній особі, щодо таких деталей, як час і місце злочину, є неприйнятною [17]. У справі «Mattocchia v. Italy» ЄСПЛ констатував порушення статті 6 (3)(а) і (в) у поєднанні зі статтею 6 (1) ЄКПЛ, наголосивши, що «надання повної, детальної інформації стосовно обвинувачень проти підозрюваного є критичною умовою для забезпечення справедливості процесу» [16].

Стаття 6 (3)(а) Конвенції також зобов'язує до негайного надання інформації на ранніх етапах процесу. У вже згаданій справі «Mattocchia v. Italy» Європейський суд з прав людини висловив критику на адресу державних органів за ненадання підозрюваному адекватної інформації перед його допитом міліцією та відсутність доступу до доказів до завершення попереднього слідства. Попри те, що особа має бути негайно поінформована про звинувачення проти неї, на органах держави також лежить обов'язок регулярно оновлювати підозрюваного про статус обвинувачень. Неприпустимо, аби сторона обвинувачення змінювала висунуті звинувачення або діяла в розрив з ними без належного інформування підозрюваного [16]. Зокрема, у справі «Pélissier and Sassi v. France», ЄСПЛ констатував порушення Статті 6 (3)(а) через те, що заявників не було повідомлено про зміну кваліфікації фактів у їх справі та про підозру у вчиненні іншого злочину, відмінного від початково інкримінованого [14].

У справі «T. v. Austria» заявник висловлював невдоволення порушенням своїх прав, гарантованих статтями 6(3)а та 6(3)б Конвенції, стверджуючи, що окружний суд, перш ніж оштрафувати його за зловживання правом, не повідомив його про підозру у подачі неправдивих або неповних даних у

заявці на правову допомогу. Заявник зазначав, що це позначилося на його праві на захист. Питання було розглянуто в контексті статті 6(1) Конвенції. Суд відзначив, що 11 квітня 1994 року районний суд вимагав від заявника уточнення його запиту на правову допомогу, але не повідомив про звинувачення в злочині. 5 травня 1994 року, без проведення судових слухань, суд визнав заявника винним і наклав на нього штраф за зловживання правом. Таким чином, заявник дізнався про звинувачення тільки після винесення рішення. Він оскаржив рішення, але апеляційна скарга не змогла виправити процедурні помилки рішення районного суду, оскільки обласний суд підтвердив вирок без проведення слухань і відхилив доводи заявника, вважаючи їх новими фактами, які не приймалися до розгляду в апеляції. Враховуючи всі обставини справи, Суд дійшов висновку про порушення статті 6(1) разом із статтями 6(3)а та 6(3)б Конвенції [].

Справа «Abramyan v. Russia» привертає увагу через скаргу заявника на порушення статті 6 Конвенції, пов'язане з неповідомленням про дату та місце слухання апеляційної скарги, що порушило принцип рівності засобів. Скарга також включала питання про перекваліфікацію злочину судом першої інстанції, що завадило заявнику адекватно підготуватися до захисту. Європейський суд з прав людини у своєму рішенні наголосив на тому, що право бути інформованим про природу та причину обвинувачення тісно пов'язане з правом на підготовку захисту, яке гарантовано статтею 6(3)б Конвенції.

У своєму рішенні Суд вказав, що, незважаючи на відсутність явного бажання заявника взяти участь в апеляційному розгляді, судові органи повинні були повідомити його про слухання, аби забезпечити справедливість процесу. Суд констатував порушення прав на захист та принципу рівності засобів. Справа виявила, що Верховний Суд, який розглядав справу з правом на повний перегляд, відхилив апеляцію заявника на усному слуханні, на якому була присутня лише прокуратура. Відсутність заявника та його захисника на слуханні позбавила його можливості ефективно захищати свої права

відносно перекваліфікованого обвинувачення. Ці обставини призвели до висновку Суду про порушення прав заявника [19].

У справі «Dridi v. Germany» адвокат заявника, якому було відновлено ліцензію лише за день до апеляційного слухання, дізнався про дату засідання також за день до його проведення. Оскільки він не мав копії апеляційної заяви, поданої прокурором, адвокат попросив про перенесення слухання, тому що він перебував поза містом у визначений день. Його заяву про перенесення було відхилено. Ці обставини дозволили Європейському суду з прав людини дійти висновку про те, що адвокат заявника не мав адекватної можливості для ознайомлення з матеріалами справи після призначення слухання, а також не мав достатньо часу для підготовки до апеляції. Такі обставини ведуть до висновку про порушення пункту 1 статті 6 та пункту 3(b) статті 6 Конвенції.

На підставі цього рішення Суду можна окреслити критичний елемент права на адекватні можливості для захисту, який зумовлює потребу бути поінформованим про час та місце проведення судового засідання, а також мати змогу взяти в ньому участь. Це право охоплює забезпечення доступу до відповідної інформації про майбутнє засідання і не вимагає від сторони захисту особливого прояву бажання участі в процесі, зокрема коли така можливість уже була запропонована стороні обвинувачення. Як було зазначено, забезпечення доступу до документів кримінального провадження становить одну з головних гарантій адекватних умов для захисту, необхідних для формування стратегії захисту у справі [20].

У справі «Nadjianastassiou v. Greece» заявник висловлював обурення через недостатньо довгий процесуальний термін для оскарження рішень військових судів, а також через відсутність можливості вчасно ознайомитись зі змістом судових рішень, щодо яких він подавав касацію. Він також зазначав, що не міг зрозуміти обґрунтування, на якому базувалося рішення військового апеляційного суду, що ставило під сумнів здатність детально аргументувати свою скаргу. Касаційний суд відхилив його скаргу. Європейський суд з прав людини

зазначив, що рішення, яке проголошувалося головою військового апеляційного суду, не містило даних з протоколу слухань і не ґрунтувалося на тих самих доказах і мотивах, що й рішення Військово-повітряного суду. Оскільки заявник отримав протокол лише після подачі касаційної скарги, він не мав необхідної інформації для адекватного формулювання своїх аргументів. Суд визначив це як порушення статті 6(3)b в поєднанні зі статтею 6(1) Конвенції [21].

У справі «Chorniy v. Ukraine» заявник висловив скарги на порушення статті 6(3)b Конвенції, зазначивши, що йому було запізно надано копію судового рішення, винесеного 17 грудня 2004 року, оскільки він отримав її лише 23 червня 2005 року. Це не дало йому можливості належно ознайомитись із мотивацією суду, викладеною в рішенні. Оцінюючи ситуацію, Суд дійшов висновку про відсутність достатніх доказів щодо реальних перешкод для захисту заявника в підготовці апеляційної скарги. Однак з обставин справи стало відомо, що заявник неодноразово просив суд першої інстанції про дозвіл доступу до матеріалів справи і звертався за копією рішення до апеляційного суду, але відповіді так і не отримав. Він також вказав, що не отримав копію рішення від 26 квітня 2005 року, проте Верховний Суд України не взяв це до уваги.

Уряд стверджував, що судові рішення було зачитане під час судового засідання, що вважалося достатнім. Тим не менше, Суд, посилаючись на рішення у справі «Vaucher v. France», зазначив, що неможливість ознайомлення з рішенням під час підготовки скарги може серйозно зашкодити ефективності апеляції. Суд також звернув увагу на невизначеність потенційного результату розгляду справи у Верховному Суді, якщо б заявнику була надана можливість використовувати текст рішення під час оскарження. Враховуючи все вищезазначене, Суд констатував порушення ст. 6(3)b у поєднанні зі ст. 6(1) Конвенції [22].

Отож вище перелічені рішення демонструють, що недостатня обґрунтованість судового рішення та обмежені процесуальні терміни для подання касаційної скарги можуть становити порушення права обви-

нуваченого на справедливе судочинство, особливо в контексті права на достатній час та можливість адекватно підготувати захист. Крім того, важливим аспектом права на «достатні» можливості для захисту є забезпечення своєчасного доступу до повного тексту судового рішення з ясно викладеними мотивами, що дозволяє ефективно оскаржувати рішення.

На відміну від згаданих рішень, у справі «Zoon v. The Netherlands» заявник висунув скаргу на порушення ст. 6(1) у поєднанні зі ст. 6(3)b Конвенції, пов'язане з неможливістю отримати повну копію рішення суду першої інстанції вчасно, щоб вирішити, чи подавати апеляційну скаргу. У своєму звіті від 4 грудня 1998 року комісія підтримала заявника у визнанні порушення ст. 6(1) та ст. 6(3)b Конвенції, з чим уряд не погодився. Суд детально розглянув це питання, зокрема наявність копії письмового рішення в момент, коли заявнику потрібно було вирішувати про апеляцію, та доступність рішення лише в скороченому вигляді.

Заявник вказував, що до закінчення терміну для подання апеляційної скарги він не отримав ні повну копію письмового рішення, ні його скорочену версію. На момент винесення рішення заявнику не було надано жодного документа. Крім того, запит захисника заявника про надання копії рішення був відхилений через практику суду не видавати копії рішень без письмової заяви від сторони. Адвокат вказав, що не був обізнаний із цією політикою суду, оскільки вона не була широко оприлюднена, тому очікування від адвокатської спільноти в Роттердамі бути в курсі такої політики було нереалістичним. Відтак, з позиції захисту, заявник та його адвокат були позбавлені можливості належно оцінити підстави рішення суду та реалістично оцінити потенційний результат апеляції. Більше того, суд не зачитав мотивувальну частину рішення. У пункті 36 рішення Суд зауважив, що питання про те, наскільки повно було публічно зачитано рішення в присутності захисту, залишається спірним. Проте не підлягає сумніву, що резолютивна частина рішення була публічно зачитана в присутності адвоката заявника.

Уряд стверджував, що після винесення рішення його скорочена версія була доступна для перегляду в реєстрі регіонального суду, і згідно з встановленою політикою суду, захисник міг отримати копію, якби подав відповідний письмовий запит. Ця скорочена версія рішення ставала доступною для огляду протягом сорока восьми годин після оголошення. Відносно цього аспекту Суд відзначив, що заявнику було відомо про резолютивну частину рішення, і він разом із своїм захисником мав можливість ознайомитися з текстом рішення в скороченому вигляді до завершення чотирнадцятиденного терміну для подачі апеляції, що забезпечувало достатньо часу для її підготовки [23].

Оцінюючи факт того, що рішення було доступне лише в скороченій формі, яка, на думку заявника, не надала достатньо інформації для обґрунтованого рішення про оскарження, Суд відмітив, що позиція сторони захисту охоплювала питання обґрунтованості судової повістки, допустимості доказів від обвинувачення, законності методів збору доказів, кваліфікації дій та врахування пом'якшувальних обставин, які були адресовані в скороченому рішенні. Заявник не висловлював заперечень щодо цих пунктів.

Суд також обґрунтував своє рішення наступним чином. Незважаючи на те, що рішення не містило повного переліку доказів, на яких воно базувалося, заявник не оспориював факти, зазначені в рішенні, та не виступав проти доказів, які були використані проти нього. Більше того, з матеріалів справи не видно, що його засудження ґрунтувалось на доказах, які не були включені до матеріалів справи або представлені на судовому засіданні.

Суд врахував, що в Нідерландах процедура апеляції в кримінальних справах зосереджена не стільки на рішенні суду першої інстанції, скільки на обвинуваченні. Апеляційна процедура передбачає повне нове визначення фактів та переоцінку застосованого законодавства. За думкою Суду, заявник та його адвокат мали можливість достатньо обґрунтовано оцінити потенційні наслідки будь-якої апеляції, виходячи з рішення в

скороченому вигляді та доказів, наявних у матеріалах справи. Отже, Суд вважав, що в цьому випадку не було порушення ст. 6(1) у зв'язку із ст. 6(3)б конвенції.

З огляду на особливості національного законодавства, Суд у цьому випадку провів аналіз інформації, яка була викладена в скороченому рішенні національного суду і була доступна стороні захисту, а також тих підстав, які могли спричинити потребу в поданні апеляції. Суд дійшов висновку, що відсутність повного тексту рішення не вплинула на можливість реалізації права на захист. Це рішення вкотре підкреслює індивідуальний підхід Суду до оцінки кожної конкретної ситуації [23].

У справі «Сітневський та Чайковський проти України» один із заявників подав скаргу, вказуючи на порушення статей 6(1) та 6(3)б Конвенції. Він стверджував, що йому не надали достатньо часу для ознайомлення з усіма матеріалами справи після перегляду протоколу засідання, що обмежило можливість підготувати апеляційну скаргу. Аналізуючи обставини справи, Суд дійшов висновку, що немає підстав вважати, що права заявника були порушені. Заявник мав можливість ознайомитися з протоколом засідання в повному обсязі, але не надав доказів щодо конкретних документів, які необхідно було включити до матеріалів справи, і не вказав на ті, які могли б йому знадобитися для ознайомлення. Мотиви для його запити залишилися незрозумілими, особливо враховуючи, що він уже мав доступ до матеріалів до початку судового розгляду [24]. Цей випадок підкреслює важливість принципу обґрунтованості запитів сторони захисту щодо доступу до інформації та необхідність судового оцінювання доцільності таких запитів і можливого зловживання правами.

Висновки

Право підозрюваного чи обвинуваченого на доступ до інформації в кримінальному провадженні становить ключовий елемент захисту основних прав людини, визначених у статті 5 Європейської конвенції з прав

людини. Європейський суд з прав людини послідовно підкреслює, що надання інформації підозрюваному або обвинуваченому є фундаментальною вимогою, що дозволяє особі оскаржити законність свого арешту або затримання і гарантує протидію свавільному позбавленню волі.

Право на інформацію передбачає надання зрозумілих та доступних даних про причини арешту і звинувачення проти особи. Ця інформація повинна бути представлена мовою, зрозумілою для затриманого, і включати не лише юридичні підстави, але й фактичні обставини, що підкріплюють звинувачення. ЄСПЛ вказує на необхідність надання інформації без затримки. Точний часовий проміжок для надання інформації може варіюватися, залежно від унікальних обставин кожної справи. Приклади із практики ЄСПЛ демонструють різні ситуації, де затримки в інформуванні вважались прийнятними або, навпаки, порушували права затриманих.

ЄСПЛ також зосереджує увагу на активному забезпеченні доступу до інформації, вважаючи неприпустимим пасивне очікування з боку правоохоронних органів, коли підозрюваний чи обвинувачений має сам звернутися за інформацією. Це підкреслює обов'язок держави активно і чітко інформувати особу про звинувачення і права, а також надавати цю інформацію в максимальній доступній формі.

Таким чином, забезпечення права на інформацію в кримінальному процесі має вирішальне значення для дотримання загальних принципів справедливості і захисту прав людини. Належне інформування дозволяє ефективно реалізувати право на захист, у тому числі і право на адекватне представництво, і грає критичну роль у підготовці до судового розгляду, дозволяючи обвинуваченому або підозрюваному здійснити обґрунтований вибір щодо стратегії захисту.

Література

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 04.11.1950. URL: <https://zakon.rada.gov>.

ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 08.10.2024)

2. Van der. Leer v. the Netherlands, Appl. no. 11509/85. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57620%22%7D> (дата звернення: 08.10.2024)

3. Shamayev and Others v. Georgia and Russia, Appl. no. 36378/02. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22002-3916%22%7D> (дата звернення: 08.10.2024)

4. Fox, Campbell and Hartley v the UK, Appl. no. 12244/86 12245/86 12383/86. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57722%22%7D> (дата звернення: 09.10.2024)

5. Kaboulov v. Ukraine, Appl. no. 41015/04. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-95771%22%7D> (дата звернення: 09.10.2024)

6. Saadi v. the United Kingdom, Appl. no. 13229/03. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-84709%22%7D> (дата звернення: 09.10.2024)

7. McKay v. UK, Appl. no. 543/03. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-77177%22%7D> (дата звернення: 09.10.2024)

8. Savenkova v. Russia, Appl. no. 30930/02. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22itemid%22:%5B%22001-97557%22%7D> (дата звернення: 09.10.2024)

9. Huseyn and Others v. Azerbaijan, Appl. no. 35485/05, 45553/05, 35680/05 and 36085/05 URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-105823>. (дата звернення: 10.10.2024)

10. Право на інформацію в кримінальному процесі: poradnik для адвокатів щодо здійснення захисту гарантованого державою. 2013. 30 с.

11. Rights of suspected and accused persons across the EU: translation, interpretation and information. November 2016. Publisher: European Union: European Agency for Fundamental Rights. 116 p.

12. Vaudelle v France, Appl. no. 35683/97. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59167>. (дата звернення: 10.10.2024)

13. Марченко Т.Ю. Єдність статей 6 (3) а та 6 (3) б Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у національній судовій практиці *Матеріали III Дистанційної наукової конференції до 20-річчя НУ ОЮА та 170-річчя Одеської школи права* (11 грудня 2017 року). Одеса, 2017. С. 234–237.

14. Pélissier and Sassi v. France, Appl. no. 25444/94. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-58226>. (дата звернення: 11.10.2024)

15. Zhupnik v. Ukraine, Appl. no. 20792/05. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-102102> (дата звернення: 11.10.2024)

16. Mattoccia v. Italy, Appl. no. 23969/94. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58764>. (дата звернення: 11.10.2024)

17. Brozicek v Italy, Appl. no. 10964/84. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57612>. (дата звернення: 11.10.2024)

18. T. v. Austria, Appl. no. 27783/95. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58977> (дата звернення: 12.10.2024)

19. Abramyan v. Russia, Appl. no. 10709/02 URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-88820>. (дата звернення: 12.10.2024)

20. Dridi v. Germany, Appl. no. 35778/11. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-188226> (дата звернення: 12.10.2024)

21. Hadjianastassiou v. Greece. Appl. no. 12945/87. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57779> (дата звернення: 12.10.2024)

22. Chorniy v. Ukraine, Appl. no. 35227/06 URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-119677> (дата звернення: 12.10.2024)

23. Zoon v. The Netherlands. Appl. no. 29202/95. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59074>. (дата звернення: 12.10.2024)

24. Sitnevskiy and Chaykovskiy v. Ukraine. Appl. no. 48016/06, 7817/07. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-200915%22%7D> (дата звернення: 12.10.2024)

SUMMARY

The author analyzes the suspect's and the accused's right to access information in criminal proceedings, which is one of the main guarantees of judicial justice reflected in international conventions, in particular the European Convention on Human Rights. The importance of this right is underscored by its impact on a person's ability to challenge the lawfulness of detention and ensure resistance to arbitrary deprivation of liberty. The article examines how access to information is regulated and practised, with particular attention to decisions of the European Court of Human Rights, which demonstrate flexibility and granularity in the requirements for the provision of information.

It was found that in its decisions, the ECtHR places emphasis on immediately informing detained persons about the reasons for detention and charges against them in a language understandable to the detainee, and on the need to include all legal and factual circumstances. A balance between the confidentiality of the investigation and the right to a defense is important, where it is necessary to

ensure that the accused have access to sufficient informational resources for an effective defense.

The interaction of national legislation and international standards defining the right to information as a critical element of human rights protection is also analyzed. The ECtHR notes that simple access to information does not exempt state authorities from the obligation to actively and clearly inform detained persons about the charges against them.

In the conclusion, the author emphasizes the importance of ensuring the fairness of the process by providing adequate information, which includes the timely provision of detailed information about the charges, which is essential for ensuring the accused's right to defense. Emphasizes the need to accurately determine the moments of providing information and take into account the special circumstances of each case, because the protection of human rights and the provision of the principles of justice depend on these actions.

Key words: suspect, accused, information, European Convention on Human Rights, European Court of Human Rights, decision.